

## การพัฒนาการคิด

การคิดเป็นกระบวนการอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานของสมอง โดยความสำคัญของการคิด อยู่ที่การคิดเป็นปฐมเหตุก่อนการกระทำ และยังเป็นสิ่งกำกับการกระทำขณะกระทำ รวมทั้งเป็นสิ่งทบทวนหลังการกระทำ การคิดบ่อยๆ และเสริมการเรียนรู้ จะพัฒนาสมองให้มีประสิทธิภาพและคล่องแคล่วรวดเร็ว ที่เรียกว่า คิดเก่ง ฉลาดคิด ซึ่งทุกครั้งที่คิดเรื่องลักษณะเดียวกัน เครือข่ายเชื่อมโยงจะเป็นชุดเดียวกัน และมีความรวดเร็วดีขึ้นทุกครั้ง ทำให้เป็นการเสริมประสิทธิภาพโดยตรง มีเครือข่ายเชื่อมโยงที่กระชับแข็งแรงแม่นยำยิ่งขึ้น

การคิดของแต่ละคนจะแตกต่างกัน การคิดของคนๆ เดียวกันก็จะไม่เหมือนกันทุกครั้ง ไปแม้กระทั่งการคิดในเรื่องเดียวกันอาจมีความแตกต่างไม่ซ้ำกัน เพราะสมองมีความไวในการคิด และเปลี่ยนแปลงส่วนต่าง ๆ ที่ประกอบเป็น 1 ครั้งของการคิดไปทุกครั้ง โดยมีลักษณะรูปแบบการคิดดังนี้

การคิดแบบ	มุ่งหาคำตอบ คำตอบเดียว
เส้นตรง	เมื่อเห็นเหตุก็จะคิดว่าผลอะไรจะตามมาแน่นอน หากกระทำขั้นที่หนึ่งก็ต้องมีขั้นที่สองและต่อไป
การคิดแบบทั่ว	ไม่มีทิศทางแน่นอน กระจายไปทั่วทิศทาง
ทิศทาง	เปิดโอกาสให้มองปัญหาจากทุกด้าน และรับคำตอบไว้หลายคำตอบ มีความยืดหยุ่น ที่จะเดินทางไปสู่เป้าหมายโดยเส้นทางเดินหลายแนว หลายรูปแบบ
การคิดแบบนอก	คิดโดยการออกไปจากความเป็นปกติ ออกนอกกฎเกณฑ์ ความเคยชินเดิมๆ
กรอบ	ใช้จินตนาการ ความกล้าและคิดแหวกแนว รวมถึงใช้หลักการที่ไม่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ ไม่ถูกจำกัดความคิดไว้ด้วยความเคยชิน
การคิดแบบประดม	ระดมทรัพยากรข้อมูลเท่าที่มีอยู่ มาใช้คิดแก้ปัญหา
ทรัพยากร	คิดสรุปความเห็นจากการประมวลข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่ประมวล
การคิดด้วยภาพ	การคิดของคนจะสัมพันธ์กับภาพหรือสัญลักษณ์ ถ้อยคำที่เราพูดจะถูกแปลงเสียงพร้อมกับความนึกคิดเชื่อมโยงกับภาพ

การคิดเป็น หมายถึง คิดโดยใช้ข้อมูลรอบด้านเพื่อช่วยประกอบการคิดให้มีคุณภาพ รวมทั้งมีวิธีการในการใช้ข้อมูลอย่างเหมาะสมด้วย นำไปสู่การตัดสินใจและแก้ปัญหาที่ดี ทั้งนี้ข้อมูลรอบด้าน อาจแยกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ข้อมูลที่เกี่ยวกับตนเอง เช่น ศักยภาพ ความพร้อม คุณวุฒิ การงาน ความเชี่ยวชาญ สุขภาพ ข้อมูลที่เกี่ยวกับสังคมและสิ่งแวดล้อม เช่น สภาพเศรษฐกิจ ชุมชน ภาษา ประเทศ ราชการ เอกชน องค์กรที่เกี่ยวข้อง วัฒนธรรม และข้อมูลเกี่ยวกับหลักวิชาการ เช่น วิธีการพิจารณา ทฤษฎี ลักษณะปัญหา แนวทางการปรับปรุง พัฒนาจัดการ นอกจากนี้ การคิดเป็น จะต้องเป็นการคิดที่หลากหลายและมีวิธีการรูปแบบที่ดี ได้รับการพัฒนาให้คิดอย่างฉลาด สามารถวัดผลสำเร็จที่จะตามมาได้ชัดเจน

การพัฒนาการคิด ผู้ที่ได้พัฒนาการคิดอย่างดีแล้ว จะมีศักยภาพในการคิด รู้จักเลือกวิธีการคิด และการคิดให้เกิดประโยชน์ได้สูงสุด ซึ่งการพัฒนาการคิด นอกจากจะเริ่มจากการดูแลสุขภาพสมองให้มีสภาพที่ดีแล้ว ยังจะต้องมีใจใส่อารมณ์ให้ดี มีสภาพผ่อนคลาย มีสมาธิและสดชื่น และต้องเรียนรู้สะสมความรู้ ผูกวิธีการใช้รูปแบบการคิดที่เหมาะสม โดยมีประเภทความคิด ดังนี้

ประเภทความคิด	ลักษณะ
การคิดเชิงบวก	สร้างกำลังใจและเชื่อมั่นในโอกาสที่จะประสบความสำเร็จ
การคิดเชิงวิเคราะห์	แยกแยะหาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ อย่างมีเหตุผล มีมุมมองค้นหาสภาพที่เป็นจริงเพื่อนำไปใช้ในขั้นต่อไป
การคิดเชิงบูรณาการ	มองเห็นภาพองค์รวมของปัญหา นำเรื่องต่างๆ มาพิจารณาอย่างมีความรู้ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน
การคิดเชิงสร้างสรรค์	ใช้จินตนาการ ค้นหาสิ่งใหม่ สามารถก่อประโยชน์ในการใช้งานจริงได้
การคิดเชิงกลยุทธ์	เน้นการวางแผนอย่างเป็นระบบโดยวิเคราะห์จุดยืนก่อนมองหาโอกาสและทางเลือกเพื่อตัดสินใจเลือกทิศทางที่บรรลุเป้าหมาย
การคิดเชิงระบบ	มองกระบวนการที่สิ่งต่างๆ เชื่อมโยง ส่งผลและมีสัมพันธ์ต่อกัน
การคิดเชิงจริยธรรม	ยึดหลักความดีงามของสังคม การยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมในการคิด คิดมุ่งประโยชน์ส่วนรวม
การคิดเชิงเปรียบเทียบ	วิเคราะห์ เทียบเคียง โดยใช้หลักเหตุผลความเป็นจริง
การคิดเชิงแก้ปัญหา	ทำความเข้าใจอุปสรรคปัญหา เพื่อหาสาเหตุทางเลือกในการแก้ไขและผลดีจากการแก้ไขได้ลุล่วง
การคิดเชิงวิจารณ์ญาณ	แสวงหาความกระจ่างชัด ถูกต้อง แม่นยำด้วยความรู้สึกเปิดใจรับ และคิดเพื่อรักษาสภาพที่ดีให้คงไว้
การคิดเชิงสังเคราะห์	ทำความเข้าใจองค์ประกอบต่างๆ เพื่อรวบรวม หลอมรวมเป็นสาระประโยชน์ใหม่สำหรับการแก้ไขสถานการณ์ให้ดีขึ้น
การคิดเชิงรุก	มุ่งไปในระยะเวลาข้างหน้าในขั้นตอนที่ยังมาไม่ถึง มีการบริหารจัดการความเสี่ยง
การคิดเชิงอนาคต	จินตนาการถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นในช่วงเวลาในอนาคต ซึ่งต้องสร้างสมมติฐานที่เกินจริงและคาดไม่ถึง อย่างกล้าหาญและไร้ขอบเขต
การคิดเชิงวิพากษ์	พิจารณาเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลและชี้ประเด็นที่น่าปรับปรุง เสนอแนะทางออกและข้อสรุปที่ดี
การคิดเชิงประยุกต์	ประเมินสิ่งที่มีอยู่โดยคำนึงถึงการปรับใช้มันในโอกาสต่างๆ อย่างเหมาะสม

การคิดที่มีคุณภาพ หมายถึง การคิดที่ทำให้เกิดผลดีมีประโยชน์เต็มที่ โดยมาจากการคิดอย่างถูกต้องตามวิธีการคิด การคิดอย่างมีระบบระเบียบขั้นตอน การคิดอย่างมีเหตุผลเชื่อมโยง และการคิดอย่างสร้างคุณค่าต่อส่วนรวมแท้จริง

การคิดทุกรูปแบบจำเป็นต้องอาศัยเครื่องมือช่วยการคิด เพื่อให้การคิดมีคุณภาพยิ่งขึ้น สามารถเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมไปใช้ได้เสมอ หากเข้าใจคุณลักษณะของเครื่องมือ ดังนี้

เครื่องมือช่วยการคิด	คุณลักษณะ	การแก้ปัญหา	การวิเคราะห์	การเปรียบเทียบ
แผนที่ความคิด		ช่วยมาก	ช่วยมาก	-
แผนภูมิกราฟ		-	ช่วยมาก	ช่วยมาก
แผนผังเมทริกซ์		-	ช่วยมาก	ช่วยมาก
แผนผังความสัมพันธ์		ช่วยมาก	ช่วยมาก	-
แผนผังสาเหตุและผล		ช่วยมาก	ช่วยมาก	ช่วยมาก
การระดมสมอง		ช่วยมาก	ช่วยมาก	ช่วยมาก

แผนที่ความคิด หมายถึง การจัดแสดงความคิดที่เป็นระบบในภาพรวม โดยนำความคิดหลัก จัดวางไว้ตรงกลางของภาพ แล้วขยายความคิดย่อยออกไปรอบๆ ทีละชั้น จนกระทั่งได้ภาพของความคิดที่สมบูรณ์ ซึ่งจะมีประโยชน์ในการช่วยการคิดได้รวดเร็ว แม่นยำ เชื่อมโยง ชัดเจน ง่ายแต่เป็นระบบ

แผนที่ความคิดที่ดี มีคุณสมบัติที่เด่นชัด ดังนี้

1. ความกระชับ ไม่มีข้อมูลที่มากเกินไป
2. ความชัดเจน ใช้ถ้อยคำสั้นและตรงความหมาย
3. ความสวยงาม ใช้เส้นอ่อนโยน สีที่เหมาะสม ตัวหนังสืออ่านง่าย สบายตา
4. ความน่าสนใจ ใช้ภาพประกอบและลีลาการเขียน ถ้อยคำและดึงดูดความสนใจ
5. ความง่าย ตัดทอนสิ่งซับซ้อนออก เน้นเฉพาะประเด็นหลักๆ
6. ความสมบูรณ์ ใน 1 แผ่นจัดข้อมูลทั้งหมดย่อยลงพอดี
7. เปิดกรอบความคิด โดยปล่อยให้ผ่อนคลายเส้นให้พร้อมจะมีกิ่งขยายต่อไป เพื่อ

เปิดรับความคิดใหม่ทุกขณะ

ทุกแนวคิดของกรอบความคิดข้างต้น ลังเคราะห์และตกผลึกเป็นหลักการคิดเพื่อเป็นข้าราชการที่ดีในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งต้องทุ่มเทมากกว่าการทำหน้าที่ตามพันธกิจเท่านั้น และเป็นความหวังของประชาชนและประเทศชาติอย่างยิ่ง โดยการดำเนินชีวิตและการทำงานของเราจะเป็นไปในทางที่ดีขึ้นเช่นไรนั้น จะเป็นไปตามกระบวนการที่เรานำมาใช้ในการทำงานและดำเนินชีวิต ซึ่งกระบวนการที่เรานำมาจะเป็นไปตามความคิดเริ่มแรกของเราที่ปรับให้ถูกต้องตามหลักการพัฒนาความคิด นั่นเอง

สุภาพร แก้วถาวร  
6 พฤษภาคม 2564